

OCJENA STANJA ZAŠTITE NA RADU KOD POSLODAVCA

UVOD

Često se može čuti da je kod nekog poslodavca stanje zaštite na radu (ZNR) loše, odnosno dobro. Međutim, takve procjene su često paušalne i ne temelje se na ozbiljnoj analizi stanja.

Kako bi poslodavac mogao ocijeniti stanje, odnosno provedbu ZNR-a trebao bi odrediti kriterije koji bi na egzaktn način utvrdili stanje zaštite na radu. Preduvjet za utvrđivanje kriterija bio bi uspostavljen i pisanim oblicima uređen sustav provedbe ZNR-a.

Prijedlog kriterija za utvrđivanje stanja zaštite na radu trebala bi dati služba/stručnjak za zaštitu na radu s obzirom da su im osnovne zadaće pružanje stručne pomoći, nadzor i praćenje stanja zaštite na radu te predlaganje poslodavcu, njegovim ovlaštenicima i odboru za zaštitu na radu mjera za poboljšanje stanja.

Stanje zaštite na radu kod poslodavaca koji zapošljavaju veći broj radnika trebalo bi ocjenjivati za svaku organizacijsku jedinicu zasebno kako bi se mogla uspoređivati uspješnost svake pojedine organizacijske jedinice, međusobno uspoređivati stanja te na kraju izračunati stanje zaštite na radu za cjelokupno društvo/kompaniju.

UTVRĐIVANJE STANJA ZAŠTITE NA RADU

Utvrđivanje stanja zaštite na radu po organizacijskim jedinicama treba se temeljiti na provedenom unutarnjem nadzoru stručnjaka za zaštitu na radu kao jednom od najvažnijih čimbenika za ocjenu stanja zaštite na radu.

Unutarnji nadzor organizacijske jedinice može se provoditi temeljem obrasca/zapisnika, odnosno kontrolne liste (ček liste) kojom se utvrđuje provedba zaštite na radu u različitim područjima:

- **Procjena opasnosti** (npr. pitanja su: da li je izrađena procjena, da li je proveden plan mjera/otklonjeni nedostaci po procjeni, da li je izrađena revizija u propisanim slučajevima);
- **Poslovi s posebnim uvjetima rada** (npr. pitanja su: da li se radnici upućuju na propisane zdravstvene preglede sukladno propisima/posebnoj uputi poslodavca i procjeni opasnosti, jesu li ishodene svjedodžbe za sve radnike, jesu li radnici stručno osposobljeni za određene poslove s posebnim uvjetima, postupanje s radnicima koji više ne zadovoljavaju posebne uvjete, da li se vodi propisana evidencija);

- **Osposobljavanje radnika za rad na siguran način** (npr. pitanja su: da li je osposobljavanje provedeno sukladno propisima/posebnoj uputi poslodavca, da li je izrađen program osposobljavanja, jesu li imenovani radnici za provedbu osposobljavanja, jesu li svi radnici osposobljeni, da li se vodi propisana evidencija);
- **Osposobljavanje ovlaštenika poslodavca i povjerenika** (npr. pitanja su: jesu li svi ovlaštenici utvrđeni nekim aktom poslodavca osposobljeni iz područja zaštite na radu sukladno propisu, jesu li izabrani/imenovani povjerenici osposobljeni za obavljanje poslova iz zaštite na radu, da li postoje dokazi o provedenom osposobljavanju ovlaštenika/povjerenika);
- **Ispitivanje sredstava rada** (npr. pitanja su: jesu li za nove uvozne strojeve i uređaje s povećanim opasnostima ishođene propisane isprave, da li svi strojevi i uređaji imaju tehničke upute na hrvatskom jeziku, da li se obavlja periodično ispitivanje sredstava rada sukladno propisima, uputi poslodavca i procjeni opasnosti, jesu li otklonjeni eventualni nedostaci po ispitivanju i da li je ponovno obavljeno ispitivanje, jesu li cjevovodi označeni sukladno propisima/posebnoj uputi poslodavca, da li se vodi evidencija);
- **Ispitivanje radnog okoliša** (npr. pitanja su: da li se radni okoliš ispituje sukladno propisima, uputi poslodavca i procjeni opasnosti, jesu li ishođena uvjerenja za sve radne prostorije, jesu li otklonjeni eventualni nedostaci po ispitivanju i da li je ponovno obavljeno ispitivanje);
- **Pružanje prve pomoći** (npr. pitanja su: da li je osposobljen dovoljan broj radnika za pružanje prve pomoći sukladno propisu i uputi poslodavca, da li je osigurana potrebna oprema, jesu li na ormarićima istaknuti propisani podaci posebnom uputom poslodavca);
- **Zaštita nepušača** (npr. pitanja su: da li se provodi zabrana pušenja u radnim prostorijama, da li postoji posebna odluka o prostorijama ako je pušenje iznimno dopušteno, da li prostorija zadovoljava minimalno tehničke uvjete i da li je označena standardiziranim znakom);
- **Zabrana unošenja i konzumiranja pića** (npr. pitanja su: da li se provodi zabrana unošenja i konzumiranja alkohola sukladno propisu/posebnoj uputi poslodavca, da li se obavlja provjera u slučaju ozljede na radu i drugim slučajevima propisanih uputom);
- **Osobna zaštitna sredstva (OZS)**; (npr. pitanja su: jesu li osigurana potrebna OZS sukladno propisima, uputi poslodavca i procjeni opasnosti, jesu li ishođene propisane isprave i osigurane tehničke upute na hrvatskom jeziku, da li radnici koriste OZS, jesu li osigurani tuševi i ispiralice za oči ako je potrebno, jesu li osigurana sredstva za dekontaminaciju i saniranje radnog okoliša u slučaju akcidenta);
- **Ozljede na radu** (npr. pitanja su: da li se u slučaju ozljede na radu postupa sukladno propisu i posebnoj uputi poslodavca, da li je posljednje dvije godine bilo ozljeda na radu i profesionalnih bolesti, jesu li poduzete mjere u svrhu sprečavanja sličnih ozljeda i profesionalnih bolesti);
- **Knjiga nadzora zaštite na radu** (npr. pitanja su: da li je osnovana knjiga nadzora za organizacijsku jedinicu, da li se ovlaštenici služe knjigom nadzora);
- **Evakuacija i spašavanje za slučaj izvanrednog događaja** (npr. pitanja su: da li je izrađen plan evakuacije i spašavanja sukladno propisu/posebnoj uputi poslodavca, jesu li osobe zadužene za evakuaciju i radnici upoznati s tim planom, jesu li obilježeni putovi evakuacije i spašavanja, da li se provodi vježba najmanje svake dvije godine i da li o tome postoji dokument/zapisnik);

- **Opasne tvari** (npr. pitanja su: da li se vodi evidencija o opasnim tvarima koje se upotrebljavaju, da li se pri uporabi opasnih tvari postupaju sukladno propisu/posebnoj uputi poslodavca, da li su opasne tvari ispravno skladištene, zapakirane i označene, jesu li skladišta, spremnici, ormari gdje se čuvaju opasne tvari propisno označeni s obzirom na svojstva opasne tvari, jesu li osigurane sigurnosno-tehničke liste s podacima o opasnoj tvari na hrvatskom jeziku);
- **Izješćivanje** (npr. pitanja su: jesu li istaknute upute za siguran rad sa sredstvima rada i opasnim tvarima, jesu li istaknuti standardizirani znakovi sigurnosti, da li je istaknut pisani oblik prava, obveza i odgovornosti neposrednih rukovoditelja i radnika);
- **Prethodni nadzori** (npr. pitanja su: jesu li otklonjeni nedostaci po prethodnom nadzoru stručnjaka za zaštitu na radu, jesu li otklonjeni nedostaci po prethodnom nadzoru nadležnog tijela);
- **Obilazak radnih prostorija i prostora/ utvrđeni nedostaci** (na površinama za rad, prilazima i prolazima, podestima, stepe-

ništima, strojevima i uređajima, cjevovodima s pripadajućim armaturama za distribuciju opasnih tvari, električnim i plinskim instalacijama i uređajima, instalacijama i uređajima za provjetravanje i zagrijavanje i drugim sredstvima rada).

U kontrolnu listu ujedno se upisuju:

- utvrđeni nedostaci u primjeni pravila zaštite na radu
- rokovi za otklanjanje nedostataka i
- odgovorne osobe za provedbu.

Svakom pitanju ovisno o činjeničnom stanju pridružen je određeni broj bodova. S tim da se kod utvrđivanja bodova vodi briga o važnosti nekog segmenta od utjecaja na stanje zaštite na radu.

Ispod tablice prikazan je dio čeka liste koja se odnosi na osposobljavanje radnika za rad na siguran način. Predviđena su tri stupnja bodovanja. Maksimalni broj bodova ostvaruje se ako je provedba kontroliranog segmenta potpuna, a ako je djelomična pridruži se srednji broj bodova, a ako nije uopće nešto provedeno dobiva se nula bodova. Iz prikazanog je vidljivo da maksimalni mogući broj bodova u području osposobljavanja za rad na siguran način, ako je provedba potpuna, iznosi 22.

IZVOD IZ KONTROLNE LISTE/ZAPISNIKA O UNUTARNJEM NADZORU

PREDMET NADZORA	Nalaz/Utvrđeni nedostaci	Bodovi	Mjera za otklanjanje nedostatka (korektivna mjera)	Rok za provedbu mjere	Odgovorna osoba za provedbu	Izvršenje korektivne mjere (otklanjanje nedostataka)
1	2	3	4	5	6	7
OSPOSOBLJAVANJE RADNIKA ZA RAD NA SIGURAN NAČIN						
Da li je izrađen poseban program osposobljavanja u skladu s uputom i procjenom		4, 2, 0				
Da li je odlukom imenovan radnik za provedbu teoretskog dijela osposobljavanja za rad na siguran način za RJ/pogon; ako DA, tko je imenovan		2, 1, 0				
Da li je teoretski dio osposobljavanja i provjera znanja provedena sukladno uputi programu		4, 2, 0				
Da li je obavljena ocjena praktične osposobljenosti		4, 2, 0				
Da li su svi radnici osposobljeni za rad na siguran način		4, 2, 0				
Da li se vodi evidencija o radnicima osposobljenima za rad na siguran način (kartoni EK-1)		2, 1, 0				
Da li se kod ispunjavanja evidencija o radnicima osposobljenima za rad na siguran način postupa u skladu s napatkom o njihovom popunjavanju		2, 1, 0				

OCJENA STANJA ZAŠTITE NA RADU

U svrhu utvrđivanja stanja zaštite na radu na razini pojedinih organizacijskih cjelina i društva/kompanije poslodavac bi trebao donijeti uputu o kriterijima za utvrđivanje stanja ZNR-a. Uputom bi trebalo predvidjeti način utvrđivanja stanja zaštite na radu (npr. putem unutarnjeg nadzora), način dokumentiranja stanja ZNR-a

(npr. uz primjenu navedene kontrolne liste i pridruženog vrednovanja pojedinih područja ZNR-a) te način ocjenjivanja utvrđenog stanja ZNR-a.

Po potpisanom zapisniku od rukovoditelja OJ u kojoj je nadzor obavljen i stručnjaka za zaštitu na radu koji je obavio nadzor može se dati *ocjena stanja zaštite na radu prema ovdje navedenoj tablici:

NAZIV ORGANIZACIJSKE JEDINICE _____

Rukovoditelj _____

Ostvaren broj bodova	Mogući broj bodova	Postotak (%)	OCJENA STANJA
1	2	3	4
		od 90 do 100	IZVRSNO
97	110	od 80 do 90	VRLO DOBRO
		od 60 do 80	DOBRO
		od 50 do 60	ZADOVOLJAVA
		do 50	NE ZADOVOLJAVA

Ocijenio _____ (stručnjak ZNR-a koji je obavio nadzor)

*Ocjena stanja zaštite na radu = Ostvareni broj bodova/mogući broj bodova x 100 = 97/110 x 100 = **88%** što u ovom slučaju znači da je stanje vrlo dobro.

Ocjena stanja zaštite na radu za pojedinu OJ bit će temelj za izradu izvješća i ocjene stanja zaštite na radu za cjelokupno društvo/kompaniju.

Međutim, osim što se ocjenjuje stanje zaštite na radu za pojedine OJ, potrebno je ocijeniti neke opće elemente provedbe ZNR-a na razini čitavog društva/kompanije za koje je direktno obvezan/odgovoran poslodavac (uprava, direktor društva) ili OJ koja ima djelatnost zaštite na radu, a te obveze/odgovornosti u provedbi ZNR-a propisane su nekim aktom (Pravilnik o zaštiti na radu, odluka i sl.).

Ta pitanja se mogu odnositi na:

- **uspostavu i uređenje sustava provedbe ZNR-a s pisanim oblicima** (da li poslodavac ima uspostavljen sustav ZNR-a, da li ga je uredio svim bitnim pisanim oblicima za provedbu ZNR-a)
- **planiranje provedbe zaštite na radu** (da li poslodavac u svojim planovima poslovanja osigurava sredstva za provedbu ZNR-a)
- **procjenu opasnosti i reviziju** (da li je poslodavac osigurao i organizirao izradu procjena opasnosti i revizija)

- **ozljede na radu i profesionalne bolesti** (da li je poslodavac osigurao praćenje i analizu i evidencije o ozljedama na radu na razini društva/kompanije, kao i izvješćivanje odbora ZNR-a, poslodavca, ovlaštenika, povjerenika s prijedlogom mjera za sprečavanje, odnosno smanjene ozljeda na radu, broj ozljeda na 1.000 zaposlenih u odnosu na istu djelatnost u RH i da li u odnosu na prethodnu godinu/zadnjih 5 godina postoji tendencija smanjenja ozljeda na radu, broj ozljeda na milijun ostvarenih sati, broj izgubljenih dana na milijun ostvarenih sati i dr.)
- **zdravstvenu zaštitu radnika** (da li je poslodavac osigurao i organizirao zdravstvenu zaštitu radnicima sukladno propisima i na koji način)
- **osposobljavanje ovlaštenika, povjerenika** (da li je poslodavac osigurao i organizirao osposobljavanje ovlaštenika, povjerenika i na koji način)
- **sredstva rada** (da li je poslodavac osigurao i organizirao propisana ispitivanja sredstava rada i radnog okoliša)
- **odbor za zaštitu na radu** (da li je poslodavac osnovao odbor, rad odbora i sl.)
- **službu/stručnjaka za zaštitu na radu** (da li je poslodavac osnovao službu ili zaposlio stručnjaka, katalog poslova službe i poslovi koje obavljaju, neovisnost službe/stručnjaka, i dr.).

Svakom ovom području/pitanju također se može pridružiti određen broj bodova, te ocijeniti stanje zaštite na radu s obzirom na ove opće elemente provedbe. Ovo stanje se može i ne mora implementirati u stanje ZNR-a na razini društva/kompanije utvrđeno unutarnjim nadzorima, odnosno te ocjene mogu se razmatrati odvojeno.

Ako se ocjena općih elemenata provedbe ZNR-a implementira u ocjenu stanja ZNR-a na razini društva/kompanije, tada bi se trebalo voditi računa da ona ne može znatno utjecati na utvrđeno stanje ZNR-a na razini društva/kompanije (npr. maksimalno se ocjena može povećati/smanjiti za jedan razred).

Kao podrška ovakvom ocjenjivanju stanja zaštite na radu kod poslodavca mogao bi se izraditi i kompjutorski program.

ZAKLJUČAK

Ovakvom ocjenom stanja ZNR-a poslodavac je stvorio podloga za:

- egzaktno i transparentno praćenje stanja ZNR-a u OJ-u i na razini čitavog društva/kompanije
- poduzimanje određenih mjera u svezi utvrđenog stanja
- određenu motivaciju ovlaštenika i povjerenika radnika za zaštitu na radu da u svojoj OJ poduzmu određene mjere za poboljšanje ZNR-a
- ocjenjivanje učinka ovlaštenika i radnika (utjecaj na varijabilni dio plaće)
- eventualnu korekciju sustava provedbe ZNR-a
- ugovaranje premija vezano za police osiguranja.

Obveza utvrđivanja stanja zaštite na radu kod poslodavca mogla bi se utvrditi i nekim podzakonskim propisom, a u svrhu unapređenja zaštite na radu kod poslodavaca i ocjene stanja zaštite na radu na razini RH te prema potrebi i donošenja određenih mjera za poboljšanje stanja zaštite na radu u RH.

*Zlata Trupčević, dipl. ing. kem. tehn.
Pliva Hrvatska d.o.o., Zagreb*